
СТАТИИ

СЪДЕБЕН КОНТРОЛ ВЪРХУ ЗАДЪЛЖЕНИЕТО НА АДВОКАТИТЕ ДА СЕ ЯВЯВАТ С ТОГИ В СЪДЕБНАТА ЗАЛА

*Иван Георгиев**

1. Въведение

Тогата¹ е дреха със символично значение и многовековна история. Още в Древния Рим тази дреха е била използвана като символ на пълноправните граждани, а позната е била и традицията императорите, сенаторите и други знатни граждани да обличат тога в различен от традиционния бял цвят, с което показвали своята йерархия, заслуги и по-висш статус в обществото². И днес тогата е символ на престиж³ и най-често се използва в сферата на правосъдието, където всички лица, професионално ангажирани в процеса, се явяват в съдебното заседание, облечени с тоги. Според действащото българско законодателство с тоги заседават съдиите и прокурорите – чл. 134, ал. 1 от Закона за съдебната власт⁴ (ЗСВ), както и съдиите в Конституционния съд – чл. 27а, ал. 2 от Правилника за организацията и дейността на Конституционния съд⁵. Задължението на адвокатите за явяване с тоги в съдебната зала е залегнало в разпоредбата на чл. 40, ал. 7 от Закона за адвокатурата⁶ (ЗА).

2. Проблемите

Необходимостта от явяване на адвокатите с тоги в съдебната зала намира различни проявления в съдебната практика, както и в практиката на административните

* Докторант по гражданско и семейно право в Института за държавата и правото към Българската академия на науките; младши съдия в Окръжния съд – Видин.

¹ Думата „toga“ има латински произход и е образувана от значението на глагола „tego“ – покривам. Вж. **Davis, W. S.** A Day in Old Rome: A Picture of Roman Life. Cheshire, 1961, 81–84.

² Вж. **McGinn, T. A. J.** Prostitution, Sexuality and the Law in Ancient Rome. New York, 1998, p. 157, **Davis, W. S.** Op. cit., 81–82, **Хаджийски, Ив.** Оптимистична теория за нашия народ. С., 2002, с. 327.

³ Вж. Мотивите към проекта на Закон за адвокатурата (№ 354-01-61 от 4.07.2003 г.).

⁴ Обн., ДВ, бр. 64 от 7.08.2007 г., с последващи изменения и допълнения.

⁵ Издаден от председателя на Конституционния съд на Република България, обн., ДВ, бр. 106 от 20.12.1991 г., с последващи изменения и допълнения.

⁶ Обн., ДВ, бр. 55 от 25.06.2004 г., с последващи изменения и допълнения.

ръководители на съответните органи на съдебната власт. Част от съдилищата приемат, че явяването на адвоката в съдебното заседание с тога е задължително, а явяването му без тога изразява неуважение към съда, поради което налагат глоба на съответния адвокат⁷ или пък отлагат съдебното заседание.

Другаде последиците от неспазване на това изискване се уреждат с акт на административния ръководител на съответния съд, с който се дават задължителни указания до съдиите от съответния съд – „... да не допускат явяване пред съд в съдебно заседание на адвокати, които не са облечени в тоги“⁸.

Последната практика може да бъде обяснена и с едно решение на Висшия съдебен съвет⁹ (ВСС), с което се препоръчва на председателите на съдилищата в страната да осигурят подходящо помещение в сградата на съда, в което адвокатите да обличат тогите си за влизане в съдебното заседание. Според ВСС, „[в] случай че не съществува такава възможност, явяването в съдебно заседание без тога не следва да бъде причина за налагане на глоба на адвоката или за отлагане на делото“¹⁰. Към това становище се придържа и съдебната практика, която обосновава извода, че адвокатите не следва да търпят негативите на различната материална обезпеченост в съдилищата, поради което и налагането на глоби би било необосновано – „[з]адължението за явяването в съдебно заседание на адвокатите, осъществяващи процесуално представителство с тога, е въведено с чл. 40, ал. 7 ЗА и действа от 28.06.2004 г. Правилото е задължително за всички адвокати, но практическото изискване да се спазва, от гледна точка на осигуряване на необходимите помещения за съхранение и изработването на самите тоги, в различните съдебни райони не е еднозначно. Неявяването на адвоката – повереник в тога в залата не може да се квалифицира по различен начин от гледна точка неспазване на това изискване в различните съдилища“¹¹.

Основният въпрос се свежда до това – имат ли възможност съдилищата да осъществяват контрол върху изпълнението на задължението на адвокатите, вменено им с чл. 40, ал. 7 ЗА? Именно върху този, по мое мнение, спорен въпрос, ще спра вниманието си с настоящите кратки бележки.

⁷ Вж. Определение № 110 от 4.06.2009 г. по в. гр. д. № 50/2009 г. на Окръжния съд – Силистра, Определение № 317 от 11.12.2009 г., в. гр. д. № 67/2009 г. на Окръжния съд – Силистра, Определение от 12.10.2009 г. по гр. д. № 1054/2009 г. на Районния съд – Русе.

⁸ Вж. Заповед № 447 от 24.10.2012 г. на председателя на Окръжния съд – Видин.

⁹ Вж. Решение по т. 48 от Протокол № 18 от заседание на ВСС, проведено на 13.05.2010 г.

¹⁰ В подобен смисъл е налице и произнасяне от страна на Висшия адвокатски съвет, който с Решение № 667 от Протокол № 36 от заседание на ВАвДС, проведено на 15.12.2006 г., приема, че „[а]двокатските тоги стават задължителни тогава, когато Висшият адвокатски съвет договори със съдилищата условия за тяхното съхранение. Дотогава може да се ползват по желание“.

¹¹ Вж. Определение № 183 от 3.05.2010 г. по ч. гр. д. № 541/2009 г., II гр. отд. на ВКС.

3. Характер на задължението

Разпоредбата на чл. 40, ал. 7 ЗА намира своето систематично място в Глава IX ЗА – „Задължения на адвоката“. Освен необходимостта от явяване с тоги в съдебно заседание чл. 40 ЗА урежда и някои общи и принципни задължения, като например спазване върховенството на закона; безкористно и независимо изпълнение на служебните задължения; забрана за използване на незаконни и неетични средства и похвати при или по повод воденето на дела. Наистина, става въпрос за законово задължение, чието неизпълнение обаче не води до накърняване на правата и законните интереси на страните в производството. Разбира се, разпоредбата не е самоцелна. Тя е израз на приетата в обществото роля на адвоката да бъде защитник на правата и законните интереси на физическите и юридическите лица. Като лице, което професионално брани интересите на своите клиенти пред съда, адвокатът е носител на престижа на свободната професия, с присъщите ѝ принципи на независимост и доверие. Неговата задача в процеса е специална, като дори чисто езиково ролята на адвоката е определена с думите „защитник“ и „повереник“¹².

4. Контрол за спазване реда в съдебната зала

Изложеното по-горе дава основание да не се сподели тезата, че неизпълнението на задължение по чл. 40, ал. 7 ЗА е обида към съда. Вярно е, че адвокатът дължи уважение към съда и това е не само морална, но и правна норма – чл. 21, ал. 1 от Етичния кодекс на адвоката¹³ (ЕКА). Не мога да се съглася обаче, че „[н]еизпълнението на задължението за явяване на адвоката с тога в съдебно заседание може да бъде разглеждано и като частен случай на последното по-общо задължение за уважение към съда“¹⁴. Неизпълнението на законово задължение, характерно за определена професия, не би могло да представлява обидно поведение, нито пък да се тълкува като нарушение на реда в съдебната зала. В тази насока и практиката основателно приема, че не става въпрос за общоприето задължение, поради което и неизпълнението му не е свързано, нито пък е пречка за нормалното протичане на съдебното заседание¹⁵.

Налагането на глоба за нарушения, свързани с разглеждането на делото, се урежда както в наказателната, така и в гражданската процедура – чл. 89 от Гражданския процесуален кодекс¹⁶ (ГПК) и чл. 266, ал. 2 от Наказателно-процесуал-

¹² Вж. **Левков, Л., Ив. Апостолов** (ред.). Правни основи на адвокатската защита. С., 1965, с. 81.

¹³ Приет с Решение № 324 на Висшия адвокатски съвет от 8.07.2005 г., обн., ДВ, бр. 60 от 22.07.2005 г., с последващи изменения и допълнения.

¹⁴ Вж. Определение от 6.11.2009 г. по в. гр. д. № 938/2009 г. на Окръжния съд – Русе.

¹⁵ Вж. Определение № 1150 от 22.10.2009 г. по гр. д. № 1229/2009 г., I гр. отд. на ВКС.

¹⁶ Обн., ДВ, бр. 59 от 20.07.2007 г., с последващи изменения и допълнения.

ния кодекс¹⁷ (НПК). Разглеждането на делото обаче не е поставено в зависимост от наличието или липсата на тога. „[Н]еявяването на адвокат, процесуален представител на страна по спора, в съдебно заседание без тога, не може да бъде квалифицирано като неизпълнение на разпореждането на съда. Систематичното място на чл. 89 ГПК е в глава IX „Глоби“ и касае глоба за нарушения при разглеждане на делото. Логическото тълкуването на чл. 89 ГПК свързва нарушението, което следва да бъде санкционирано с глоба, с поведение на участник в съдебното производство несъответстващо на реда в залата (т. 1), на разпореждания на съда (т. 2) и за обида на съда, на страна, представител, свидетел или вещо лице (т. 3)¹⁸. „Нарушението, за което жалбоподателят е глобен в конкретния случай, не може да бъде квалифицирано като нарушение на реда на съдебното заседание, нито пък като обида на съда или на друго, участващо в производството лице. По естеството си то не може да бъде разгледано и като нарушение на чл. 89, т. 2 ГПК, тъй като макар формално да съставлява неизпълнение на разпореждането на районния съдия жалбоподателят да се яви в определения му петминутен срок, облечен в тога, то неизпълнението на това разпореждане по никакъв начин не пречи на разглеждането на делото“¹⁹.

С оглед цитираното по-горе решение на ВСС някои съдилища приемат за допустимо да налагат глоби при наличие на помещение за преобличане. Приема се, че в този случай за адвокатите не са налице извинителни причини и същите следва стриктно да изпълняват своите задължения. Този довод също ми се вижда несъстоятелен. Глобата за обида на съда е „... санкция, установена от законодателя в процесуалния закон, несъмнено с оглед защита авторитета на съда и на правосъдието, както и с оглед дисциплиниране на участниците в гражданския процес“²⁰. Самата обида пък може да намери израз във „... всяко поведение на участник в процеса, с което се проявява подчертано неуважително отношение към съдия, към съдебен състав, към определено съдилище или изобщо към съда като държавна институция“²¹. Явяването на адвоката без тога не представлява неуважение към съда, а единствено неизпълнение на нововъведено законово задължение. Тогата придава на адвоката определена символика за неговата основна процесуална роля и доколкото подобно облекло липсва, това може да се отрази единствено върху авторитета на самия адвокат – лично и в

¹⁷ Обн., ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., с последващи изменения и допълнения.

¹⁸ Вж. Определение № 183 от 3.05.2010 г. по ч. гр. д. № 541/2009 г., II гр. отд. на ВКС.

¹⁹ Вж. Определение от 6.11.2009 г. по в. гр. д. № 938/2009 г. на Окръжния съд – Русе.

²⁰ Вж. Определение № 456 от 19.07.2011 г. по ч. гр. д. № 361/2011 г., IV гр. отд. на ВКС.

²¹ Пак там.

качеството му на представител на адвокатурата, но не и на авторитета на съда²². Уважението към закона и дължимото уважение към съда невинаги се припокриват. Няма пречка съдията да направи забележка и дори да санкционира адвоката за неговото облекло, но само когато същото не отговаря на общоприетите морални норми за благоприличие. Явяването на адвоката в официално облекло например по никакъв начин не показва неуважение към съда като институция, нито пък може да доведе до нарушаване на реда в съдебната зала.

5. Основания за отлагане на делото

Основанията за отлагане на делото са ясно посочени в процесуалните закони и винаги са свързани с „неявяването“ на някоя от страните – чл. 142, ал. 1 ГПК и чл. 271 НПК. Явяването на адвоката без тога в съдебното заседание не е посочено като основание за отлагане на делото. Не е налице и основание адвокатът да не бъде допуснат в съдебната зала²³, доколкото същият е редовно призован и се явява²⁴. Ако адвокатът не бъде допуснат до участие в производството, съществува реалната опасност делото да приключи с постановяването например на неприсъствено решение в гражданското производство²⁵ или пък на протичане на процеса, без подсъдимият да се ползва от компетентна правна помощ. Ясно е, че посочените последици са несъвместими с правата и законните интереси на страните в производството.

6. Контрол върху задължението на адвокатите

Всъщност контролът върху изпълнението на задължението на адвокатите да се явяват с тоги в съдебната зала е изцяло върху съответната адвокатска колегия или Висшия адвокатски съвет. Касае се за задължение, произтичащо от специалния закон, чието неизпълнение може да повлече дисциплинарна отговорност за провинилия се адвокат. За спазването на специалното законово изискване контролът трябва да се

²² Напълно основателно в литературата се поддържа, че поведението на адвоката в съдебната зала отразява както уважението му към съдебните органи, така и към собствената му професия – вж. **Левков, Л., Ив. Апостолов** (ред.). Цит. съч., с. 95.

²³ Каквито нареждания се съдържат в Заповед № 447 от 24.10.2012 г. на председателя на Окръжния съд – Видин.

²⁴ В тази си част административният акт не намира законово основание, а съобразно съдебната практика „[н]едопустимо е със заповед на административен ръководител от съдебната система да се създават задължения за магистрати или служители, които не са предвидени изрично в закон или подзаконов нормативен акт“ – Решение № 8795 от 26.09.2007 г. по адм. д. № 5373/2007 г., V отд. на ВАС.

²⁵ Давам пример с постановяването на неприсъствено решение, доколкото една от необходимите предпоставки, за да се достигне до постановяване на съдебен акт, е именно неявяване на страната или неин представител в първото по делото съдебно заседание – чл. 238, ал. 1 ГПК. В същото време обаче неприсъственото решение е окончателно (чл. 239, ал. 4 ГПК) и се ползва със същата сила, както и постановеното решение по общия ред.

упражнява от самите органи на адвокатурата, а не от съда. В практиката се приема, че „[С]ъдът може, при констатирано неизпълнение на задължението по ЗА да обърне внимание на адвоката в залата за спазване на изискванията по закона, да уведоми съответната адвокатска колегия и/или да поиска съответно налагане на санкция от Висшия адвокатски съвет“²⁶. Независимо от това смятам, че съдът няма правомощията да осъществява контрол върху задълженията на адвоката, доколкото неизпълнението на тези задължения не се отразява върху правата и интересите на страните в производството, нито пък е пречка за хода на съдебното производство.

7. Заключение

Настоящият кратък анализ има за цел да запознае с различните измерения на проблема. Явяването не само на адвоката, но и на съдията и прокурора с тоги, не е задължение, което винаги следва да се спазва стриктно. Не намирам пречки например по дела, в които участие вземат ненавършили пълнолетие лица, съдиите да заседават без тоги. Строгата официалност на производството може да се отрази негативно върху психиката на децата²⁷, поради което и подходът на съдията следва да бъде особено внимателен. В подобни случаи, доколкото съдията е този, който следи за спазването на реда в съдебната зала, не виждам пречка да бъде разпоредено на адвокатите да се явят без тоги. Формално законът няма да е спазен, но и буквалното следване на законите разпоредби не би било в съответствие с интересите на детето.

Отделно от посоченото по-горе, следва да се обърне внимание на разнородната практика на съдилищата, които в стремежа си да упражнят надлежен контрол върху адвокатите, всъщност биха достигнали до противни на процеса цели – забавяне на производството, лишаване от право на защита на страните в процеса и пр.

Надявам се разгледаните проблеми да провокират интереса както на теорията, така и на практикуващите юристи, и дискусиата по тези въпроси да продължи.

²⁶ Вж. Определение № 183 от 3.05.2010 г. по ч. гр. д. № 541/2009 г., II гр. отд. на ВКС.

²⁷ Известни са идеите за извършване на разпитите на деца във възможно най-неформална обстановка – вж. **Стойкова, Н., Н. Петрова-Димитрова**. Сравнително международно изследване „Сексуалното насилие над деца в институции“. С., 2010, с. 17.